

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΗ;

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΗ;

Άγιος Δαμασκηνός

(ΕΠΕ, ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ, Ιωάννου Δαμασκηνού έργα).

Η προσκύνηση λοιπόν είναι σημείο υποταγής, δηλαδή υποβιβασμού και ταπεινώσεως. Υπάρχουν πολλοί τρόποι προσκυνήσεως.

Πόσοι τρόποι προσκυνήσεως υπάρχουν;

Πρώτος τρόπος προσκυνήσεως είναι εκείνος που γίνεται κατά τη λατρεία. Την προσκύνηση αυτή την προσφέρουμε μόνο στον από τη φύση του προσκυνητό Θεό, και γίνεται με διάφορους τρόπους. Πρώτα κατά τον τρόπο της δουλείας' γιατί τον προσκυνούν όλα τα κτίσματα, όπως δούλοι τον δεσπότη, γιατί " διότι τα σύμπαντα είναι υποταγμένα σε σένα ". Και τον προσκυνούν άλλοι εκούσια, και άλλοι ακούσια. Άλλοι δηλαδή τον προσκυνούν εκούσια με επίγνωση, όπως οι ευσεβείς, ενώ όσοι έχουν επίγνωση αυτού και χωρίς να θέλουν τον προσκυνούν ακούσια όπως οι δαίμονες' άλλοι πάλι χωρίς να γνωρίζουν τον κατά φύση Θεό, προσκυνούν ακούσια αυτόν που αγνοούν.

Δεύτερος τρόπος προσκυνήσεως είναι εκείνος που γίνεται από θαυμασμό και πόθο, και κατά τον τρόπο αυτόν προσκυνούμε το Θεό για τη φυσική του δόξα' γιατί είναι ο μόνος δοξασμένος, χωρίς να έχει τη δόξα από κανέναν άλλο, και είναι ο ίδιος αίτιος κάθε δόξας και κάθε αγαθού, φως ακατάληπτο, γλυκασμός ασύλληπτος, κάλλος απροσμέτρητο, άβυσσος αγαθότητας, σοφία ανεξιχνίαστη, δύναμη απειροδύναμη, μόνος άξιος να θαυμάζεται για τον εαυτό του και να προσκυνείται και να δοξάζεται και να ποθείται.

Τρίτος τρόπος είναι εκείνος που γίνεται από ευχαριστία, για τα αγαθά που συμβαίνουν για χάρη μας' γιατί όλα τα όντα οφείλουν να ευχαριστούν το Θεό και να του προσφέρουν διαρκή προσκύνηση, αφού όλα απ'αυτόν έχουν την ύπαρξή τους και σ'αυτόν συγκροτούνται και σε όλα μεταδίδει άφθονα τις δωρεές του και χωρίς το ζητούν, και θέλει όλοι να σωθούν και να μετέχουν στην αγαθότητα του και μακροθυμεί για μας όταν αμαρτάνουμε, ανατέλλει τον ήλιο σε δικαίους και αδίκους και βρέχει σε πονηρούς και αγαθούς και ότι ο Υιός του Θεού για μας έγινε ότι είμαστε και μας έκανε κοινωνούς θείας φύσεως, γιατί "θα γίνουμε όμοιοι με αυτόν", όπως λέει ο Ιωάννης ο θεολόγος στην Καθολική επιστολή του.

Τέταρτος τρόπος είναι εκείνος που γίνεται από ένδεια και από ελπίδα ευεργεσιών, κατά τις οποίες, έχοντας επίγνωση ότι χωρίς αυτόν δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, ή να αποκτήσουμε κάποιο αγαθό, τον προσκυνούμε ζητώντας από αυτόν ο καθένας αυτό που αισθάνεται ότι του λείπει και το οποίο ποθεί, και να σώσει από τα κακά και να επιτύχει τα αγαθά.

Πέμπτος τρόπος προσκυνήσεως είναι ο τρόπος της μετάνοιας και της εξομολογήσεως' γιατί όταν αμαρτάνουμε προσκυνούμε και προσπίπτουμε στο Θεό παρακαλώντας ως δούλοι ευγνώμονες να συγχωρηθούν τα σφάλματα μας. Και αυτός ο τρόπος είναι τριπλός' γιατί, ή από αγάπη λυπάται κάποιος, ή για να μη χάσει τις ευεργεσίες του Θεού, ή επειδή φοβάται τις τιμωρίες. Έτσι, ο πρώτος τρόπος γίνεται από ευγνωμοσύνη και πόθο για τον ίδιο τον Θεό και από υϊκή διάθεση, ο δεύτερος από διάθεση συμφεροντολογική, και ο τρίτος από διάθεση δουλική.

Πόσα είναι αυτά που βρίσκουμε να προσκυνούνται στην αγία γραφή και με πόσους τρόπους προσφέρουμε προσκύνηση στα κτίσματα.

Πρώτα εκείνοι στους οποίους αναπαύεται ο Θεός, ο μόνος άγιος "που αναπαύεται (κατοικεί) στους αγίους", όπως είναι η αγία Θεοτόκος και όλοι οι άγιοι. Αυτοί είναι εκείνοι που κατά το δυνατόν έγιναν όμοιοι με το Θεό και από τη δική τους προαίρεση και από τη θεία ενοίκηση και βοήθεια, οι οποίοι λέγονται και θεοί, αληθινά, όχι κατά φύση, αλλά κατά θέση, όπως και το πυρακτωμένο σίδερο λέγεται φωτιά, όχι ως προς τη φύση του, αλλά ως προς τη θέση και τη μέθεξη της φωτιάς' γιατί λέγει " να γίνετε άγιοι, γιατί εγώ είμαι άγιος". Αυτό είναι το πρώτο, δηλαδή η προαίρεση. Έπειτα, στον καθένα που θέλει το αγαθό, ο Θεός βοηθάει

για το αγαθό , έπειτα "θα κατοικήσω ανάμεσα τους και θα περπατώ μαζί τους", και " είμαστε ναοί του Θεού και το Πνεύμα του Θεού κατοικεί μέσα μας" και "τους έδωσε εξουσία εναντίον των πονηρών πνευμάτων, ώστε να τα βγάζουν και να θεραπεύουν κάθε αρρώστια και κάθε αδυναμία", και " όσα κάνω, θα τα κάνετε και εσείς και θα κάνετε μεγαλύτερα από αυτά", και "ζω εγώ", λέει ο Κύριος, "εκείνους που με δοξάζουν θα τους δοξάσω οπωσδήποτε", και "εφ' όσον πάσχουμε με τον Κύριο, θα δοξασθούμε και μαζί του", και " ο Θεός στάθηκε ανάμεσα σε σύναξη θεών, και μέσα από τη σύναξη αυτή θα ξεχωρίσει τους θεούς" (ψαλ.81,1). Όπως λοιπόν είναι αληθινά θεοί, όχι κατά φύση αλλά ως μέτοχοι του κατά φύση Θεού, έτσι είναι και προσκυνητοί, όχι κατά φύση, αλλά επειδή έχουν μέσα τους τον κατά φύση προσκυνητό, όπως το πυρακτωμένο σίδηρο δεν είναι από τη φύση του απρόσιτο στην αφή και καυστικό, αλλά επειδή μετέχει στο κατά φύση καυστικό. Προσκυνούνται λοιπόν ως δοξασμένοι από το Θεό, επειδή αποδείχθηκαν φοβεροί στους αντίθετους και ευεργέτες σ'εκείνους που τους πλησιάζουν με πίστη, όχι βέβαια ως κατά φύση θεοί και ευεργέτες, αλλά ως υπηρέτες και λειτουργούς του Θεού και ως προικισμένους με θάρρος εξαιτίας της αγάπης τους προς αυτόν. Τους προσκυνούμε λοιπόν, επειδή λατρεύεται ο βασιλιάς βλέποντας να προσκυνείται αγαπημένος του υπηρέτης, όχι ως βασιλιάς, αλλά ως υπάκουος λειτουργός και αγαπητός φίλος. Και ικανοποιούνται τα αιτήματα όσων πλησιάζουν με πίστη, είτε διότι ο υπηρέτης το ζητά από το βασιλιά, είτε διότι ο βασιλιάς δέχεται την τιμή και την πίστη εκείνου που ζητάει από τον υπηρέτη του` αφού τελικά από αυτόν το ζήτησε. Έτσι όσοι προσήρχοντο μέσω των αποστόλων θεραπεύονταν. Έτσι η σκιά και τα σουδάρια και τα σιμικίνθια των αποστόλων παρήχαν τις ιάσεις. Εκείνοι όμως που θέλουν με τρόπο αντάρτη και αποστάτη να προσκυνούνται ως θεοί, αυτοί είναι απροσκύνητοι και άξιοι της αιώνιας φωτιάς. Και όσοι περιφρονητικά, με υπερήφανο φρόνημα, δεν προσκυνούν τους υπηρέτες του Θεού, ως αλαζόνες και υπερήφανοι, καταδικάζονται, σαν να ασεβούν στο Θεό. Και αυτό το βεβαιώνουν τα παιδιά που ξεφώνιζαν περιφρονητικά τον Ελισσαίο και έγινα τροφή στις αρκούδες.

Δεύτερος τρόπος είναι εκείνος με τον οποίο προσκυνούμε τα κτίσματα, μέσω των οποίων και στα οποία ο Θεός πραγματοποίησε τη σωτηρία μας, είτε πριν από τη παρουσία του Κυρίου, είτε μετά την ένσαρκη οικονομία του , όπως είναι το όρος Σινά και η Ναζαρέτ, η φάτνη στη βηθλεέμ και το σπήλαιο, ο άγιος Γολγοθάς, το ξύλο του σταυρού, τα καρφιά , ο σπόγγος, το καλάμι, η ιερή και σωτήρια λόγχη, η εσθήτα, ο χιτώνας, τα σεντόνια, τα σπάργανα, ο άγιος τάφος, η πηγή της αναστάσεως μας, ο λίθος του μνήματος, το άγιο όρος Σιών, το όρος επίσης των Ελαιών, η προβατική κολυμβήθρα και ο πανάγιος τάφος της Γεσθημανής. Αυτά και τα παρόμοια τα σέβομαι και τα προσκυνώ και κάθε άγιο ναό του Θεού και κάθε τι στο οποίο αναφέρεται το όνομα του Θεού, όχι εξαιτίας της φύσεως τους, αλλά επειδή είναι δοχεία θείας ενέργειας και μέσω αυτών και μέσα σ'αυτά ευδόκησε ο Θεός να πραγματοποιήσει τη σωτηρία μας. Και αγγέλους και ανθρώπους και κάθε ύλη που είναι μετοχή της θείας ενέργειας και διακόνησε τη σωτηρία μου , τη σέβομαι και την προσκυνώ εξαιτίας της θείας ενέργειας. Δεν προσκυνώ τους ιουδαίους, γιατί δεν είναι μέτοχοι της θείας ενέργειας , ούτε σταύρωσαν τον Κύριο της δόξας, το Θεό μου, με σκοπό τη σωτηρία μου, αλλά μάλλον κινήθηκαν από φθόνο και μίσος προς το Θεό και ευεργέτη. "Κύριε, αγάπησα την ευπρέπεια του οίκου σου", λέει ο Δαβίδ, " και τον τόπο όπου κατασκηνώνει η δόξα σου" (ψαλμ. 25,8), και "προσκυνείτε τον τόπο όπου στάθηκαν τα πόδια του" (ψαλμ. 131,7) , και "προσκυνείτε στο όρος του Άγιο. Άγιο και έμψυχο όρος του Θεού είναι η αγία Θεοτόκος, όρη του Θεού λογικά είναι οι απόστολοι" "τα όρη σκίρτησαν σαν κριάρια και τα βουνά σαν αρνιά προβάτων.

Τρίτος είναι ο τρόπος με τον οποίο προσκυνούμε όσα είναι αφιερωμένα στο Θεό, εννώ τα ιερά Ευαγγέλια και τα άλλα βιβλία' "Γιατί γράφτηκαν για να νουθετήσουν εμάς που ζούμε στα έσχατα χρόνια". Επίσης είναι φανερό ότι οι δίσκοι και τα ποτήρια, τα θυμιάματα, οι λυχνίες και οι τράπεζες, όλα αυτά είναι σεβάσμια' Γιατί

πρόσεχε, όταν ο Βαλτάσαρ διέταξε να εξυπηρετηθεί ο λαός με τα ιερά σκεύη, πώς ο Θεός κατάργησε τη Βασιλεία του.

Τέταρτος είναι ο τρόπος με τον οποίο προσκυνούνται οι εικόνες που φανερώθηκαν στους προφήτες (γιατί είδαν το Θεό με εικονική όραση) και οι εικόνες που αναφέρονται σ' εκείνα που επρόκειτο να συμβούν, όπως είναι η ράβδος του Ααρών, που εικονίζει το μυστήριο της Παρθένου, και η στάμνα και η τράπεζα' Αλλά και ο Ιακώβ προσκύνησε στο άκρο της ράβδου και ήταν τύπος του Σωτήρα. Επίσης και οι εικόνες που αποτελούν ανάμνηση γεγονότων' διότι η ίδια η σκηνή ήταν παγκόσμια εικόνα (γιατί λέει στο Μωυσή, "πρόσεχε τον τύπο που σου επιδείχθηκε πάνω στο Όρος"), και τα χρυσά Χερουβίμ, έργο χυτό, και τα Χερουβίμ του παραπετάσματος, έργο υφαντό. Έτσι προσκυνούμε τον τίμιο τύπο του Σταυρού, το ομοίωμα της σωματικής μορφής του Θεού μου και εκείνης που τον γέννησε κατά σάρκα, και των υπηρετών του.

Πέμπτος τρόπος είναι εκείνος κατά τον οποίο ο ένας προσκυνά τον άλλο, επειδή έχουμε ένα κομμάτι του Θεού και δημιουργηθήκαμε κατ' εικόνα Θεού, δείχνοντας ταπεινώση ο ένας προς τον άλλο και εκπληρώνοντας νόμο αγάπης.

Έκτος τρόπος είναι εκείνος κατά τον οποίο προσκυνούμε όσους βρίσκονται σε αρχές και εξουσίες (γιατί λέει' "αποδώστε σε όλους ό,τι οφείλετε, σε εκείνον που οφείλετε τιμή, την τιμή"), όπως ο Ιακώβ προσκύνησε τον Ησαύ, ως μεγαλύτερο αδελφό του, και τον Φαραώ, που χρίστηκε από το Θεό άρχοντας.

Έβδομος τρόπος είναι εκείνος κατά τον οποίο προσκυνούν οι δούλοι τους δεσπότες και τους ευεργέτες και όσους μπορούν να βοηθήσουν, εκείνοι που έχουν ανάγκη, όπως ο Αβραάμ προσκύνησε τους υιούς Εμμώρ, όταν αγόρασε το διπλό σπήλαιο.

Και για να μιλήσουμε με συντομία, η προσκύνηση αποτελεί σύμβολο φόβου και τιμής και υποταγής και ταπεινώσης, αλλά δεν πρέπει να προσκυνούμε κανένα ως Θεό, παρά μόνο το κατά φύση Θεό, και να αποδίδουμε σε όλους ότι οφείλουμε, όπως είπε ο Κύριος. Βλέπετε πόση δύναμη και ποιά θεία ενέργεια δίνεται σ'εκείνους που πλησιάζουν τις άγιες εικόνες με πίστη και καθαρή συνείδηση. Γι'αυτό, αδελφοί μου, ας σταθούμε στη πέτρα της πίστεως και στην παράδοση της Εκκλησίας, χωρίς να μετακινούμε τα όρια που έθεσαν οι άγιοι πατέρες μας, και χωρίς να υποχωρούμε σ'εκείνους που θέλουν να καινοτομούν και να γκρεμίσουν την οικοδομή της αγίας καθολικής και αποστολικής του Θεού Εκκλησίας' γιατί, αν δοθεί άδεια στον καθένα που θέλει, τότε σιγά σιγά θα καταλυθεί όλο το σώμα της Εκκλησίας.

Επίσης να προσκυνούμε και τους αγίους, ως εκλεκτούς φίλους του Θεού που έχουν την παρρησία προς αυτόν. Γιατί, αν οι άνθρωποι προσκυνούν τους φθαρτούς και πολλές φορές ασεβείς και αμαρτωλούς βασιλείς, και τους άρχοντες που εγκαθίστανται από αυτούς και τους υπηρέτες τους, σύμφωνα με τα θεία λόγια του αποστόλου, "να υποτάσσεσθε στις αρχές και τις εξουσίες", και "αποδώστε σε όλους τις οφειλές, σ'εκείνον που οφείλετε τιμή, την τιμή, σ' εκείνον που οφείλετε σεβασμό, τον σεβασμό", και "αποδώστε στον Καίσαρα όσα ανήκουν στον Καίσαρα", όπως λέει ο Κύριος, και "όσα είναι του Θεού στο Θεό", πόσο περισσότερο πρέπει να προσκυνούμε των βασιλέα των βασιλέων, που είναι ο μόνος κατά φύση κυρίαρχος, και τους δούλους και φίλους του, που έγιναν κυρίαρχοι των παθών και αναδείχθηκαν από αυτόν άρχοντες όλης της γης(γιατί λέει ο Δαβίδ, "και θα τους αναδείξεις άρχοντες σ' όλη τη γη (ψαλμ 44,17), και έλαβαν εξουσία εναντίον των δαιμόνων και των ασθενειών και θα βασιλεύσουν μαζί με το Χριστό βασιλεία άφθαρτη και ακατάλυτη, των οποίων και μόνο η σκιά έδιωχνε αρρώστιες και δαίμονες;

Ας μη θεωρήσουμε λοιπόν την εικόνα ασθενέστερη και ατιμότερη από τη σκιά·
γιατί σκιαγραφεί αληθινά το πρωτότυπο.